

دیساکنی «خرس»

دلماشی

ویاست خارجی ایران

از سوم شهریور ۱۳۲۰ تا ۲۲ بهمن ۱۳۵۷

احمد میر فذر سکلی

دستگو با احمد اصرار

فهرست

اشاره

سخنی از ناشر

مقدمه‌ای بر دیپلماسی و سیاست خارجی

پیش‌گفتار از احمد میرفندرسکی (صفحات ۱۷ - ۵)

بخش یکم: آغاز راه

دیپلماسی چیست؟ - خانواده میرفندرسکی و انصاری - کودکی،
نوجوانی و تحصیلات، ورود به خدمت - اولین ماموریت در
مسکو - یادداشت‌های بخش یکم (صفحات ۳۵ - ۱۸)

بخش دوم: خانه‌نشینی

جنگ ۱۹۷۳ اعراب و اسرائیل و عبور مصری‌ها از کانال سوئز -
واکنش شاه - تلگراف به سادات - شرفیابی سفیر شوروی - دستور
شاه در مورد عبور هوایپماهای شوروی از فراز خاک ایران - منظور
هویدا چه بود؟ - خشم شاه - اگر روس بیاید اینجا شما چه
می‌شوید؟ - هیچ وقت شاه را در چنان حالتی ندیده بودم - فرمودند
که شما چند صبحی برکنار باشید - انسان بازیچه‌ای است در
دست سرنوشت - برای رفع محذور باید یک نفر قربانی شود -
یادداشت‌های بخش دوم (صفحات ۴۹ - ۳۶)

بخش سوم: دردرسربی دلیل

لایحه مصونیت مستشاران آمریکایی - قرارداد وین چه می‌گوید؟ -

کاپیتو لاسیون چیست؟ - ماده واحده ربطی به کاپیتو لاسیون نداشت - کاپیتو لاسیون در سال ۱۹۲۱ لغو شد - پوست خربزه‌یی که دشمنان آمریکا زیر پای دولت متکی به آمریکا گذاشتند - نبرد پارلمانی هولاکو رامبد و حسنعلی منصور - استعفا در آن شرایط به منزله مرگ سیاسی بود - زورآزمای پنهان آمریکا و انگلستان در ایران - وزارت امور خارجه در ادوار مختلف - یادداشت‌های بخش سوم (صفحات ۶۷ - ۵۰)

بغش چهارم: بین دو سنگ آسیا

سیری در روابط خارجی ایران از جنگ‌های ایران و روس تا شهریور ۱۳۲۰ - خانه مانتاشوف - ناسیونالیسم رضاشاهی - دلایل اشغال ایران در جنگ دوم جهانی - قضیه آذربایجان خبط بزرگ روسها بود - حضور امریکا در صحنه سیاست ایران - قضاآوت ناعادلانه درباره ارتش ایران - آغاز جنگ سرد - یادداشت‌های بخش چهارم (صفحات ۸۹ - ۶۸)

بغش پنجم: سالهای قهر و آشتی

پایان سیاست بیطرفی - پیمان بغداد - قرارداد تدافعی ایران و آمریکا مذاکرات شبانه در سفارت شوروی - تلگراف حیرت انگلیز - گفت و گو با میکویان - سفرهای شاه به مسکو - مذاکرات ایران و شوروی در دوران نخست وزیری دکتر مصدق و قطع ناگهانی آن - تحولات سیاست شوروی در دوره خروشچف - سدی بر روی ارس - مشکلی که در جرایان مذاکره با روسها پیش آمد - روابط از

نو تیره می شود - کلیدی برای حلّ معما - یادداشت های بخش پنجم
(صفحات ۱۱۷ - ۹۰)

بخش ششم: نبرد جاسوسان

دیپلوماسی در زمین تنیس - هدیه شوروی برای جشن های
تاجگذاری - جاسوس ها کار خودشان را می کنند و دیپلوماسی کار
خود را - پیام روس درباره مسائل خلیج فارس - پاسخ شاه -
یادداشت های بخش ششم (صفحات ۱۳۲ - ۱۱۸)

بخش هفتم: تصمیم دشوار

مدخله نظامی شوروی در چک اسلواکی - شاه به مسکو خواهد
رفت - ایستادگی شاه ایران در برابر توقعات آمریکا - اظهارنظر دو
تن از سفرای آمریکا درباره شاه ایران - یادداشت های بخش هفتم
(صفحات ۱۴۳ - ۱۳۳)

بخش هشتم: سیبری

مذاکرات مسکو - سفری به سیبری - مذاکرات اصلی در هوایسا
صورت گرفت - هیچ ایرانی به این آشتبانی تن نخواهد داد - شرفیابی
در هلسینکی - روسها چه خیالی در سر دارند؟ - ماهیگیران آمو دریا -
شاه ایران در کشتی «وارپاگ» موشک انداز اتمی شوروی -
خاصیت کلم دریایی - یادداشت های بخش هشتم
(صفحات ۱۵۷ - ۱۴۴)

بخش نهم: روایی ناصر

جمال عبدالناصر چه می گفت و چه می خواست؟ «ملت عرب»

وجود نداشت - سیاست انگلیس و آمریکا در قبال ایران و اعراب - نهضت غیر متعهدان - نماینده اسرائیل پیشنهاد کرد ایران و اردن و عراق را اشغال کنند - بورقیبه در تهران - برای اولین بار ماهمن در یک اعلامیه رسمی سخن از «ملت فلسطین» به میان آوردیم -
یادداشت های بخش نهم (صفحات ۱۷۰ - ۱۵۸)

بخش دهم: تاریخ تطور دیپلماسی

دیپلماسی در قرون میانه - تحولات دیپلماسی از قرن هیجدهم به بعد - دیپلماسی در دوران توسعه ارتباطات - جنگ سرد - دوران یخ شکن - رهبری سیاست خارجی به وسیله پادشاه - عارضه فراگیر خود بزرگ بینی - شاه و دوگل - پیام ژنرال دوگل برای شاه ایران - شیوه کار وزارت امورخارجه - روشهای قضیه سیاه کل - پیام پادشاه برای کاسیگین - یادداشت های بخش دهم (صفحات ۱۹۳ - ۱۷۱)

بخش یازدهم: ایران و چین

سابقه روابط سیاسی بین تهران و پکن - برنامه های تبلیغاتی چین علیه ایران - تغییر اوضاع و برقراری رابطه با چین - یادداشت های بخش یازدهم (صفحات ۲۰۰ - ۱۹۴)

بخش دوازدهم: خلیج فارس

توصیه کاسیگین راجع به خلیج فارس و مساله بحرین - جنبه عاطفی و جنبه عقلاتی مسئله بحرین - رقابت دیرینه روس و انگلیس در خلیج فارس - در عصر ماهواره ها آب گرم و سرد و ولرم مطرح نیست - یادداشت های بخش دوازدهم (صفحات ۲۱۳ - ۲۰۱)

بخش سیزدهم: ایران و عراق

کمیسیونی که هرگز تشکیل نشد - فرق بین «حق» و «استحقاق» - عراق مایل به جنگ با ایران بود - توصل به دیپلماسی قهری - هدف از آن گفت و گو در وزارت امور خارجه شوروی چه بود؟ سیاستی که در مورد بحرین به کار بستیم بهترین نمونه تلفیق «مطلوب» با «ممکن» بود - نقش عربستان در خلیج فارس - قرارداد الجزایر یک شاهکار سیاسی است - در پشت کلمه «خلیج عربی» مقاصد دیگری پنهان بود - شاه ایران از انگلیس تنفر داشت - عامل کردها و کردستان در روابط ایران و عراق - یادداشت‌های بخش سیزدهم (صفحات ۲۳۲-۲۱۴)

بخش چهاردهم: بر لب پرتگاه

شخصی که از قبرس می‌آمد - دیپلماسی یک فن است و با سیاست، فرق دارد - درگیری با ناسیونالیسم پویای عرب - سفری به الجزایر - دیدار با هواری بومدین - بارانی که بر روی سنگ بارید - تبلیغات ضد ایرانی از طرف انتلکتوئل‌های اروپای غربی - مقاله پراودا در تقدیم از جنبش مذهبی ایران - شاه در آرزوهای خود تنها بود - ماموریت در سازمان ملل - نظر دیپلمات شوروی در باره بیماری شاه - یادداشت‌های بخش چهاردهم (صفحات ۲۵۴-۲۳۳)

بخش پانزدهم: کار از کار گذشت

نقش سیاست‌های خارجی در انقلاب ایران - قدرت جاذبه از بین رفت و «سیستم» از هم پاشید - دوران برزخی یا وزارت ۳۷ روزه - خروج از سنتو - سیاست واقعی عدم تهدید - سفر مشروط به شام

گفت چه کاری از دست ما برای شما برمی آید؟ - فرمانده سکان
فرماندهی را رها کرده بود - گزارش سفیر ایران در مسکو و پاسخ
شاه - بازرگان و نقش مهم او در انتقال قدرت - یادداشت های
بخش پانزدهم (صفحات ۲۷۳-۲۵۵)

اشاره

در سال ۱۹۶۲ جان.اف. کندی رئیس جمهور آمریکا، بهنگام پذیرایی از شاه ایران در کاخ سفید واشنگتن سخنی بر زبان آورد که در اذهان ماندنی شد. او گفت: (ایران سالهای است در شکم خرس زندگی می کند). با این سخن، کندی می خواست حساسیت و اهمیت سیاست خارجی ایران را که در آن زمان یکی از متحدها اصلی آمریکا در منطقه بشمار می آمد یاد آوری کند. اما ایران در عرصه مناسبات خارجی خود تنها با خرس شمال به جوال نمی رفت. تردیدی نیست که از اواخر قرن هیجدهم میلادی به این سو، چه در دوره تزارها و چه در حکومت شوراهای همسایگی با «خرس» دشواری هایی برای ایران فراهم می ساخت ولی روابط ایران با همسایگان دیگر- از جمله با انگلستان که او نیز همسایه جنوبی خوانده می شد - به نوبه خود خالی از تنش و عاری از مشکل نبود. از جنگ دوم جهانی که ایران به اشغال متفقین درآمد و پس از آن در دوران جنگ سرد، حساسیت ها و دشواری ها در روابط خارجی ایران

صورت تازه‌ای پیدا کرد، زیرا به محض آنکه جنگ سرداغاز شد ایران به صورت یکی از مراکز بحران جهانی درآمد. روسها مقاصد توسعه طلبانه خود را آشکار ساختند. انگلیسی‌ها مطامع استعمارگرانه خود را بی‌گرفتند. آمریکایی‌ها برای خودشان در صدد کسب منافع برآمدند و درگیری و رقابت این سه قدرت بزرگ از یک سو، برخورد با موج ناسیونالیسم عرب و افرون طلبی عراق و جزر و مّ حوادث منطقه از سوی دیگر، دیپلماسی و سیاست خارجی ایران را پیوسته در معرض آزمایش‌های تازه و دشوار قرار می‌داد و اکنون که زمانی گذشته و زمانه دگرگون شده وقت آن رسیده است که وقایع آن دوره و عملکرد دیپلماسی و سیاست خارجی کشور در فاصله سالهای ۱۳۵۷-۱۳۲۰ در معرض بازنگری و تحلیل و تفسیر قرار گیرد.

گفتگوی احمد احرار با احمد میرفندرسکی با چنین هدفی صورت گرفته است. احمد میرفندرسکی یکی از برگسته‌ترین و خوشنام‌ترین دیپلمات‌های ایرانی است که دانش و بینش و تجربه و بصیرت او در زمینه روابط خارجی و حقوق بین‌الملل، ارزش تحلیلها و دیدگاه‌هایش را پیش‌بیش تضمین می‌کند.

گفتگو کننده، احمد احرار، به نوبه خود روزنامه نگار و نویسنده صاحب نظری است که با آگاهی از تاریخ معاصر ایران بویژه سیاست‌ها و سیاستگران دوران مورد بحث، توفیق یافته است از این گفت و شنود نه تنها به منظور بازنگری در تاریخ گذشته بلکه با هدف راهیابی به آینده تاریخی ایران بهره گیری کند. مسائلی که در فصول مختلف کتاب مطرح می‌شود، در مجموع مسائل پایان یافته و مربوط به پرونده‌های بایگانی

شده تاریخ نیست. اکثر این مسایل همچنان در عرصه روابط خارجی ایران مطرح است و مطرح خواهد بود. حتی در مواردی که به سبب تحولات داخلی و خارجی، موضوع خاتمه یافته به نظر می رسد امکان آن وجود دارد که مشابه آن در آینده به صورتی دیگر، ولی با ماهیت همانند، رویارویی اداره کنندگان کشور و طراحان سیاست خارجی قرار گیرد.

ناشر